

İTİKADİ VE SİYASİ İSLÂM MEZHEPLERİNİN YAKINLAŞTIRIL- MASINA DAİR BAZI MÜLAHAZALAR

A. Bülent ÜNAL*

ÖZET

Bu makalede, Mezhepler arası yakınlaşma hedefini gerçekleştirme amacıyla kullanılabilen bazı araç ve yöntem önerileri sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Takrîb, Takrîbu'l-Mezâhib, Mezhep

SOME THOUGHTS CONCERNING TO THE "TAKRİBU'L-MEZAHİB"

ABSTRACT

In this article, it will be discussed some kind of materials and methods to be used within the realisation for the achievement of the "takribu'l-mezahib"

Keywords: Takrîb, Takrîbu'l-Mezâhib, Sect

İslam Dünyasında Mezhepler arası yakınlaşma teşebbüslerinin tarihi yaklaşık üç asırlık bir süreyi kapsar. İlk takrib teşebbüsünün Necef'te Nadir Şah zamanında 1736'da olduğu ve zamanında Şii ve Sünni alimler arasında bir uzlaşmanın gerçekleştiği ve yakınlaşma konusunda önemli adımlar atıldığı, ancak zamanla bunların etkisini yitirdiği söylenebilir.

Birinci Dünya Savaşından sonra İslam ülkeleri istilaya uğrayıp, sömürge haline getirilince Sünnî ve Şii âlimler çıkış yolu olarak mezhebî tevhidin ve İslam birliğinin zorunlu olduğuna kanaat getirmişlerdir.

On dokuzuncu asrın sonlarında Cemaleddin Afgani'nin çabaları, 1940larda tekrar canlandırılmış farklı mezhep mensupları arasında yakınlaşma, yaklaştırma veya takrib faaliyetleri başlatılmıştır. 1947 de kurulan

* Doç. Dr., D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

“*Dâru’t-Takrib beyne’l-Mezâhib*” bu gayretler sonucu oluşmuş ve her sene yaptığı toplantılarla adından söz ettirmeye devam etmektedir.¹

Mezhepler, ister fihhi, ister siyasi veya itikadi olsun belli yönlerden farklılıkların vurgulandığı düşünce ekolleridir. Umumiyetle de mezhep mensubu kendisini “atalarının babalarının mezhebi” üzere bulmakta ve istisnai bir kaç vakayı saymazsak, bu durum ömür boyu sürmektedir. Şîî kendisini Şia üzerinde, Hanefî veya Şâfiî Sünnî de Ehl-i Sünnette bulmakta ve bir kaza olmadığı takdirde aynı din ve mezheple, diğer din ve mezhep mensuplarını da öteki görerek ömrünü tamamlamaktadır.

Bu durum sadece Şii Sünni mezhepleri için değil, Vehhabi, Alevi, Nusayri, Kadıyâni, Yezidi için de aynıdır.

Mezhepler Tarihinin Klasik literatüründe mezheplerin Hak – Batıl olarak ikili tasnifi mevcuttur. Ancak unutmamak gerekir ki her mezhep mensubunca “hak mezhep” kendisinin mensubu olduğudur. Zamanımıza kadar gelen gelenek içerisinde ötekileştirme, sadece “bâtıl” unvanıyla da kalmamış “bid’at ehli”, “ehvâ ve bid’at ehli”, hatta “kâfir” unvanlarıyla da anılmıştır. Tekfir etme, bazı mezheplerce ötekileştirilen mezhep mensuplarına hayat hakkı tanımama, onları bir sınava tabi tutup, imha etme şeklinde dahi tezahür etmiştir.

Takribu’l-Mezâhib faaliyetleri şimdilik Şia ile Ehl-i Sünnet arasında bir yaklaşma yakınlaşma faaliyeti gibi görünmektedir. Ancak kavramın karşıladığı anlamın gereğinin gerçekleştirilmesi için çaba sarf etmeye de mani yoktur. İtikadi İslam mezhepleri mensuplarının, diğer mezhep mensuplarına hali hazırdaki tutum ve tavırları farklılık arz etmektedir. Mezhep mensuplarının hemen hepsi de fanatizm ve müsamaha arasında gidip gelen oldukça farklı davranışlar sergilemektedir. Bu durumun oluşumun-

¹ Bu toplantılardan ülkemizde de sık sık düzenlenmektedir. Son olarak Caferider tarafından İstanbul’da Nisan 2007’de düzenlenmiştir. Ülkemizden ve diğer ülkelerden çeşitli bilim adamları katılmış, Sempozyum Tebliğler Kitabı yayınlanmıştır; “Uluslar arası Fikirde Uzlaş, Eylemde Birlik Sempozyumu” 14-15 Nisan 2007, İstanbul 2007. *Dâru’t-Takrib*’in gündemi fihhi mezheplerdir ve başlangıç olarak da daha realist ve isabetli bir adımdır.

[İtikadi ve Siyasi İslâm Mezheplerinin Yakınlaştırılmasına
Dair Bazı Mülahazalar]

da mezhep mensubunun bilgisi, görgüsü, kültür seviyesi, yaşı, yetiştiği coğrafi ve ekonomik ortam vs. etkili olmaktadır.

Durumu bu şekilde tespit edince, mezheplerin ve mensuplarının bir süreç içinde yakınlaşmaları, uzlaşmaları, birleşmeleri veya tersine uzaklaşmaları, düşman olmaları, tamamen ayrılmaları mümkün ve bazı etkenlere bağlı görülmektedir.

Takrib'in imkanı

Bir bakış açısına göre mezheplerin ayrımlaşmaları, iftirakı ilelebet sürebilir. Bunu da normal görmek lazımdır. İnsanların her birinin ayrı bir yaratılışla yaratıldığı göz önüne alınınca, insanlar sürekli ihtilaf halinde mi olacaklar sorusu aklımıza gelmektedir. Hz.Peygambere izafe edilen "Ümmetimin ihtilafı rahmettir" hadisi de göz önüne alınınca rahmet olacak, ya da olması gereken bir ihtilaf, gece ile gündüzün ihtilafı² gibi çeşitlilik renk ahenk kavramlarını çağrıştıran bir ihtilaf olabilir. Farklılığın tabii bir psikolojik vakıa olduğu Kur'an'da da iki yerde resmedilmektedir:

İşte sizin tebliğ ettiğiniz din, tek bir dindir. Ben de sizin Rabbinizim. Sadece Benden sakınınız. Buna rağmen insanlar dinleri konusunda farklı farklı gruplara ayrıldılar. Onlardan her grup, kendi dinini beğendi.³

Başka her şeyden geçerek O'na tam gönül verin, O'na karşı gelmekten sakının, namazı hakkıyla ifa edin. Ve asla dinlerini parça parça edip kendileri de öbek öbek olan o müşriklerden olmayın. Öyle ki her hizip, kendi yanındakiyle böbürlenmektedir.⁴

Alevi'nin, Şii'nin, Sünni'nin, Kadıyani'nin hatta Yezidi'nin varlığının ayetteki gibi (*li teârafû*) tanışmak bilişmek, "karşılıklı örf alışverişinde bulunmak" olması gerekir. Savaşmak, ötekileştirmek, tekfir etmek, dinden çıkarmak, aforoz etmek için değil.

Takribin veya mezhepler arasında olumlu diyalogun imkanının önündeki en büyük engelin "tekfir mekanizması" olduğunu söylemek

² 39 Zümer, 190

³ 23 Müminun, 52,53.

⁴ 30 Rûm, 31-32.

yanlış olmayacaktır. İslam'ın şartlarına, başka bir ifade ile usûlu'd-din'e, "kendisi gibi düşünmeyi" de eklemek diyebileceğimiz tekfir, Hz. Peygamberin hadisi çerçevesinde çok tehlikeli bir mekanizma olup, onu kullananın kendisini de helake götürebilir.⁵

Takrib faaliyetinin günümüze kadarki süreçte Şia ile Ehl-i Sünnet arasında uzlaşma veya yakınlaşma olarak geliştiğini görmekteyiz. "Mezhepler arası diyalog" olarak da tanımlayabileceğimiz takrib çalışmalarını İtikadî-Siyasî hatta fikhî bütün mezhepler bazında ele alınması ve bunun için de öncelikle insanların, Müslümanların bu amaçla örgün eğitimin yanında, yaygın eğitime de tâbi tutulmaları gerekmektedir.

Bu bağlamda ilköğretim okullarından itibaren bütün eğitim kademelerinde belli bir ölçü dahilinde mezhebî bilgilerin, kültürel tabanda verilmesi, farklı olmanın bir suç olmadığı, [sadece mezhep de değil, din bazında da] farklılaşmanın insanların zenci ya da beyaz oluşlarındaki ya da ırklarını seçme mevzuundaki gibi kendi istemleriyle olmadığı, birlikte yaşamak zorunda olduğumuz, farklılıklara saygılı olmak zorunda olduğumuz, bu saygının misliyle kendimize döneceği ve huzurlu bir toplum yaratmanın buradan geçtiği anlatılmak ve benimsetilmek durumundadır.

Konuyla daha yakın ilgileri olmaları hasebiyle Diyanet İşleri Başkanlığı ile İmam Hatip Liseleri ve İlâhiyat Fakültelerinde öncelikle başlatılabilecek mezhebî yakınlaşma faaliyeti için, yaygın eğitimde kullanılacak bütün vasıtaların da seferber edilmesi gerekmektedir.⁶ Burada, bu vasitalardan etkinlik derecesine göre en öncelikli olandan başlayarak bazı önerilerde bulunulacaktır.

Ülkemizde kırk yıla yakın süredir mevcut bulunan televizyon yayınının en etkin kitle eğitim aracı olduğu artık tartışılmamaktadır. O za-

⁵ Ebu Zer (R.A.), Hz. Peygamber'i "bir kimse birisine kâfir veya fâsık ithamında bulunur da bu kimse böyle değilse, ithamı kendisine döner", diye buyururken işitmiştir. Zeynüddîn Ahmed b. Abdüllatif ez-Zebîd, Muhtasarı Sahîhi'l-Buhârî: et-Tecrîdü's-Sarîh li-Ehâdisi'l-Câmi's-Sahîh, İstanbul trz., hadis nu: 2030.

⁶ Farklı ülkelerde yaşayan mezhep mensuplarının da aynı eğitime tâbî tutulması durumunda *mezhepler arası dünya barışını* yakalamak, çok da uzak olmayacaktır.

[İtikadi ve Siyasi İslâm Mezheplerinin Yakınlaştırılmasına
Dair Bazı Mülâhazalar]

mandan bu yana sayıları da hayli artan televizyon kanalları sayesinde doğru kullanıldığı takdirde “*takrib projesi*” konusunda da bir takım toplum mühendislikleri gerçekleştirilebilir. Televizyon kanallarından mezhepler arası yakınlaşma ve hoşgörü ortamının oluşturulması için şu çalışmalara ihtiyaç vardır:

1. Televizyon programlarının her türüsünde açık-gizli, mezhebî yakınlaştırma mesajları verilmelidir. Mesela Şii-Şii ile ilgili haberlerin sunulduğu sırada “Şii-kardeşlerimiz”, Alevilerle ilgili haber verirken, “Alevi canlarımız” gibi daha sıcak ifadelerin kullanılması dahi olumlu etki yaratacaktır. Bu örnekler, bu anlayışın içine sindiği bütün şekil ve tezahürlerle çoğaltılabilir. Ayrılaşmayı, birbirinden uzaklaşmayı değil, aynı kibleye yönelindiği, aynı tanrıya ibadet edildiği, aynı peygamberin ümmeti olduğu, birlikte kurtuluşa erişileceği ve müminlerin kardeşliği mesajlarının her fırsatta vurgulanması, ayrımı körükleyecek tarzda haber ve programların takrib bakış açılı bir sansür mekanizmasıyla süzülmesi, topluma olumlu telkinde bulunacaktır.

2. Mezhepleri tanıtan, bilimsel, belgesel nitelikli programların hazırlanarak halkın mezheplere dair bilgi ve kültürünün yükseltilmesi maksada hizmet edebilecektir. Kişi bilmediğinin düşmanı olduğuna göre, doğru bilgiyi bu insanlara sunarak topyekûn bir ilerleme ve bir bilgi toplumu oluşturmada katkı sağlanabilecektir. Bu programlar hazırlanırken olabildiğince tarafsız, olumsuz nitelermelerden kaçınarak, hak-batıl tasnifini bir yana bırakarak, tanımlayıcı ve öğretici tarzda çalışmak önemlidir. İslam Mezhepleri Tarihi Araştırmalarında uygulanması gereken usullere⁷ riayet edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Hak-batıl gibi nitelermelerden uzak, mezhebin zahiri ve deruni hayatını mümkün olduğunca terki edebilmiş, tasvir edici olunmalıdır. Mezhep içindeki belli şahısların farklı görüşleri varsa, o görüşü bütün mezhebe değil, o şahsa izafeten takdim

⁷ Bkz. E.Rûhi Fiğlalı, “İslam Mezhepleri Tarihi Araştırmalarında Karşılaşılan Bazı Problemler”, *Uluslararası Birinci İslam Araştırmaları Sempozyumu*, İzmir 1985, 369-377.

etmek, doğru anlaşılacak için önemlidir. Mümkün merteye eleştiriden kaçınmalı, mezhebin tarihi, içtimai siyasi, coğrafi ve itikadi veçheleri olabildiğince objektif tarzda, deruni ve zahiri yönleriyle gözler önüne serilmeye çalışılmalıdır. Programlar hazırlanırken, *National Geographic* belgesellerini örnek almak fayda sağlayabilir. İslam Mezhepleri Tarihi anabilim dalının İlahiyat Fakültelerindeki müfredatının görsel malzemeyle desteklenmiş bir formu olarak da görülebilecek olan bu belgeseller, haddi zatında adı geçen lisans derslerini destekleyen bilimsel malzeme niteliğinde de olacaktır.

Bu bilgileri umuma sunmanın fayda yanında bir takım mahzurları olabileceğine dair endişeler de mevcuttur. Gazzali'nin "*İlcâmu'l-Avâm an ilmi'l-keâm*" adlı eserindeki bakış açısı bu endişelere sebep olmaktadır. Ancak küreselleşen dünyanın, bilişim teknolojileriyle global bir köy haline geldiği günümüzde, gizli hiçbir şeyin kalmayacağı ve her şeyin şeffaf olacağı düşüncesiyle, Mezhepler Tarihi ilminin konuya müdahalesi, insanların, yanlış ellerden yanlış bilgilendirilerek birbirine düşürülme teşebbüslerini bertaraf etmeye matuf bir çaba olacak ve mezhebî diyaloga zemin hazırlayacaktır. İnsanlar bu programlar sayesinde farklılıkları daha doğal görür hale gelebileceklerdir.

3. Mezhepler tarihi uzmanlarının katıldıkları mülakat veya sohbet programlarının, halkı mezhepler, farklılaşmalar ve farklı din anlayışları konusunda bilgilendirmeye hizmet etmektedir. Bu tarz programların da, ilgi duyan duymayan insanlara etkisinin olduğu göz ardı edilemez. Bu faaliyetlerin de Asr suresindeki⁸ doğruyu birbirine tavsiye eden inançlılar topluluğu oluşturmada bir adım olma durumundadır. "Öğüdün fayda vermesi ihtimali" ile yapılacak olan bu etkinlikler, derhal olmasa da süreç içinde, takribe olumlu katkı yapabilecektir.

Sohbet ve mülakat tarzındaki programlara ilâveten, farklı anlayıştan, çoğunlukla da Alevi-Sünni kesimlerden uzman olan olmayan insan-

⁸ 103 Asr, 3

[İtikadi ve Siyasi İslâm Mezheplerinin Yakınlaştırılmasına
Dair Bazı Mülahazalar]

ların tartışıldığı, tartışma programları da mezhebi yakınlaştırma projesi-
ne hizmet etmektedir.

Bu tarz programlarda bazen izleyenin zihninde, “uzlaşmamazlık” imajı oluşsa da, programların ortalamasından bir bilgi ve kültür artışının sağlandığı, bir senteze doğru gidişin teşvik edildiği, zararından çok, faydasının olduğu söylenebilir. İzleyenler, bu programlardan, sadece fanatikçe tarafını tuttıkları anlayışa dair bilgilerini artırmaktadırlar. Özellikle Alevilik konusunda son zamanlarda ülkemizde sayısı artan tartışma programları, her iki zümrenin de hem karşı tarafı, hem de kendi taraflarını öğrenmelerine katkı sağlamaktadır.

4. Mezhebî bilgilerin esas alındığı, edebi kalitesi yüksek, roman tarzındaki eserler de okuyucunun, mezheplere dair bilgi ve anlayış seviyesinin yükselmesine yardımcı olmaktadır. Okuyucu bazen roman kahramanı ile kendini özdeşleştirmekte, ya da empati yoluyla, daha anlayıcı bir tavıra girmektedir.

Kitap okuma alışkanlığının çok yaygın olmadığı ülkemizde televizyon programlarının etkisine kıyasla daha farklı bir konumda bulunan romanların, “best seller” kitaplar listesine girebilmiş olanlarının etkisi, televizyon programlarınıninkine yakınlık arz etmektedir.

Çok satanlar listesine girebilmiş bir romanda verilebilecek mezhebî doğru tarafsız bilgi de eşsiz kıymettir. Tarihi, fantezi, macera, romantik, hatta kurgubilim tarzında yazılacak romanlar, bu maksada hizmet edebilir.

Wladimir Bartol’un “Fedailerin Kalesi Alamut”⁹, Batıniliğin, İsmaililiğin, özellikle de Hasan Sabbah’ın faaliyetlerinin işlendiği, bir çok dile çevrilen ve çok satan bir eser olmuştur.

Yine aynı dönemin işlendiği kırkıncı baskısı yapılmış bulunan, Emin Ma’lûf’un “Semerkant”ı¹⁰, Reha Çamuroğlu’nun, “İsmail”i¹¹, adı anılması gereken eserler arasındadır.

⁹ Wladimir Bartol, Fedailerin Kalesi Alamut, çev.Atilla Dirim, Yurt Yayınları, Ankara 1998.

Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun tarihi roman serisinde Sünnilik, Rafızilik, Batınlık, Hasan Sabbah, Şeyh Bedreddin, Torlak Kemal ve benzeri tarihte farklı din anlayışlarıyla anılan pek çok ismi ve anlayışı okuyucunun zihnine nakşetmektedir.¹²

Roman tarzı eserler, didaktik ve ders kitabı mahiyetinde olmadıkları için, burada daha az, daha kalıcı bilgi, sıkmadan zevkli bir tarzda işlenmektedir.

Hristiyan Mezheplerinden Fransiskenlik ile Benediktenliğe ve daha başka epeycesine dair ciddi bilgilerin işlendiği, Umberto Eco'ya ait "Gülün Adı"¹³ isimli roman, sinemaya da aktarılmış bulunan oldukça iyi bir örnektir.

Frank Herbert'in bir milyondan fazla satan ve bir çok dile çevrilen, film ve dizileri çekilen bilimkurgu roman dizisi "Çöl Gezegeni Dune", din ve mezheplere dair bilgilerin çok başarılı şekilde işlendiği iyi bir örnektir.¹⁴

¹⁰ Bkz. Amin Maalouf, Semerkant, Çev. Ali Berktaş, YKY, 40.baskı, İstanbul 2007.

¹¹ Reha Çamuroğlu, İsmail, Om Yayınevi, İstanbul 1999.

¹² Bkz. M.N.Sepetçioğlu, Kilit, Anahtar, Kapı, Konak, Çatı, Bu Atlı Geçide Gider,.....

¹³ Umberto Eco, Gülün Adı, çev. Şadan Karadeniz, Can Yay. İstanbul 1985.

¹⁴ Frank Herbert, Dune dizisinin ilk üç kitabında ilk devir İslam tarihini şaşılacak düzeyde birebir kendi kurgusal dünyasında kullanmıştır. Her ne kadar din konusu soğukkanlılıkla işlenmiş bulunsa da, bir çeşit din felsefesi, din fenomenolojisi, kurgusal dinler tarihi, (yazar, yeryüzündeki dinlerin ve mezheplerin geleceği ile alakalı öngörülerde bulunmaktadır. Bazı din ve mezheplerin karşımı ve birleşmesinin olabileceği düşüncesiyle, Zen-Sünniliği kavramını kullanmaktadır.) din sosyolojisi ve psikolojisini bulmak mümkün eserde. İlk kitaplarda romanın kahramanı olarak verilen kişi, Paul Atreides (Mueddib), Hz.Muhammed ile büyük benzerlikler taşımakta; ilk kitabın finalinde Mekke'nin fethine mümasil olayları görmek mümkün. Müeddib'in destek aldığı çöl topluluğu, Arap bedevileriyle birebir örtüşür şekilde, bedevi şecaat, mürüvve vb anlayışlar yer almakta. Bedevilerin liderinin geçmiş atalarından naklettiği bir alıntı, Kur'an'daki (36.Yasin Suresi ,9). ayet ile tıpa tıp aynıdır.(Dune Mesihi) Bkz. Frank Herbert, Çöl Gezegeni Dune, çev.Arzu Taşçioğlu-Deniz Vural, Sarmal Yayınevi, 1998; Frank Herbert, Dune Mesihi, çev.Arzu Taşçioğlu-Deniz Vural, Sarmal Yayınevi, 1997; Frank Herbert, Dune'un Çocukları, çev.Arzu Taşçioğlu-Deniz Vural, Sarmal Yayınevi, 1998; Frank Herbert, Dune'un İmparator Tanrısı, çev.Süha Sertabiboğlu, Sarmal Yayınevi, 1998; Frank Herbert, Dune'un Kafirleri, çev. Süha Sertabiboğlu, Sarmal Yayınevi, 1998; Frank Herbert, Dune'un Rahibeler Meclisi, çev. Aziz Serhat Kural, Sarmal Yayınevi, 1998.

[İtikadi ve Siyasi İslâm Mezheplerinin Yakınlaştırılmasına
Dair Bazı Mülahazalar]

Herbert, İlk devir İslam tarihini, bilim-kurgusuna altyapı olarak almış, çoğunlukla Arapça ve bir miktar da Türkçe kelimeyi, olduğu gibi özel terminolojisinde kullanmıştır. O bu malzemeyle bütün dünyada bilimkurgu severlerin gönüllerinde taht kurmuş, bir kült oluşturmuştur. Dine ilgi duymayan bir milyondan fazla insana ulaşan bir bilimkurgu şaheseri'nde dahi takribe ulaşma maksadımıza matuf bilgilerin işlenebileceğinin güzel örneklerinden biri olarak Dune'u sunabiliriz.

Yaygın mezhepler tarihi eğitimi için kullanılabilecek güçlü araçlardan biri olarak romanlardan da istifade etmeyi göz ardı etmemek gerekmektedir.

5. Mezhepler arası birliği hedefleyen, yakınlaştırma projesi çerçevesinde, kitle eğitimi önem kazanmaktadır. Projenin hemen ürün vermesi mümkün olmasa da bir süreç içinde sonuç elde etmek mümkündür. Bu süreci başarılı kılacak önemli girişimlerden birisi de insanları çocukluktan itibaren bu diyaloga uygun hale getirmek, yani eğitimi çok erken yaştan başlatmak olmalıdır. Çocuklara yönelik pedagojik destekli televizyon programları özellikle de çizgi film dizilerinin etkisi belirgindir.

Bu konuda batıda yapılanlar dikkatimizi çekmekte, mezhepler arası diyaloga elverişli, birbirlerinin görüşlerine saygılı, çoğulcu bireyler oluşturma projesinde örnek alınarak geliştirilebilecek niteliktedir.

Çocuklara yönelik yayın yapan Amerikan televizyon kanalı *Nickelodeon*, ülkemizde de kablo-tv ve diğer yollarla Türkçe seslendirme- li yayınlarıyla izlenmektedir. Bu kanalda pek çok çizgi dizi yayınlanmaktadır. Bunlardan bazılarında sürekli olmasa da ara sıra dini bilgilerin işlendiği bölümler yayınlanmaktadır. Bunlar:

"Hey Arnold"

"Rugrats"

"As told by Ginger" adlı çizgi dizilerdir.

"Hey Arnold" adlı dizide ergenlik çağına yeni gelen okul çocuklarının mahalle arkadaşlıkları çerçevesinde bazı sosyal içerikli konular işlen-

mektedir. Genellikle seküler olan konuların arasında bir bölümde ergenlik yaşına gelmiş bulunan bir Yahudi çocuğunun “mükellef” bir Yahudi olma konusunda yaşadığı gerilimi ve Hristiyan arkadaşlarından aldığı desteği, çok belirgin kültürel bilgiler çerçevesinde kalıcı olacak şekilde sunmaktadır.

Aileleri Hristiyan ve Yahudilerden oluşan ve adı geçen ailelerde nöbetleşe bakılan, daha yeni yürüme çağına gelmiş bebeklerin kahramanı oldukları “Rugrats” dizisinin bir bölümünde, çocuklardan birisinin Yahudi olan dedesi, evlerinin çatı arasında kapı kilidi arızası yüzünden bebeklerle birlikte mahsur kalır. Dede kurtarılmayı beklerken bebeklere eski bir hikaye olarak Firavun-Musa kıssasını anlatır. Firavunu Musa’yı Harun’u ve kıssadaki diğer unsurları, çizgi filmin esas kahramanı olan bebekler canlandırır ve bir dizi bölümünün tamamı bu kıssanın fevkalade mükemmel ve etkileyici canlandırılmasına ayrılır.

Aynı televizyon kanalında devamlı gösterimde olan bir başka çizgi dizi olan “As told by Ginger” da 12-14 yaşlarındaki kız çocuklarından Musevi olan birinin, Hristiyan arkadaşları kendi dini bayramları olan şükran gününü kutlarken, o *Hannukah* bayramının da aynı coşkuyla kutlanmamasına üzülme, bundan ötürü odasını Davut yıldızlarıyla süslemektedir.

Bu dizilerde dini konular sürekli işlenmese de genelde evde bir yaşlı dede bulunmakta ve Musevi kıyafetiyle, kipa ve tesbihiyle dikkatleri çekmekte, Musevi olduğu için arkadaşları gibi domuz yemediği ve benzeri dinsel ayırım yönleri bir çeşitlilik havasıyla vurgulanmaktadır. Dinlere ait özel terminoloji, bilgi eşliğinde senaryo kurgusu içinde çok güzel işlenmektedir.

Dünyada çokça izleyicisi olan bir başka genç yaş çizgi dizisi “Avatar” da, kurgusal bir dünyada sürekli Hind dinlerinin kavramları, simgeleri ve reenkarnasyon fikri empoze edilmektedir.

Sonucu açısından yetişkin eğitiminden daha etkili ve kalıcı olabilen çocuk eğitiminde çizgi filmlerin çok etkili olduğu bilinen bir gerçektir.

[İtikadi ve Siyasi İslâm Mezheplerinin Yakınlaştırılmasına
Dair Bazı Mülahazalar]

Bundan yola çıkarak yapılan ürünlere bir kaç örnek vermiş bulunuyoruz. Ülkemizde de bu konuda faaliyet daha çok yenidir. Samanyolu televizyon kanalında ve Yumurcak-Tv televizyon kanalındaki çizgi diziler ve kukla diziler genel anlamda dini muhteva da içermektedir. Ancak mezheplere dair bilgilerin de bu kanallardan çok yoğun olmamak kaydıyla hafif dozda verilmesinin faydası olacağı düşünülebilir.

Sinema filmlerinin de bu bağlamda maksadımıza hizmet etmesi beklenir. Ancak İran Sinemasında bazı örneklerini gördüğümüz tarzdaki eserler, konuya doğrudan ilgi duyanlara hitap etmektedir. “Hz.Ali”, “Hz.Meryem” de olduğu gibi. Daha geniş kitlelere hitap eden ve mesajını verebilen yapımlara ihtiyaç vardır. Bu tarza verebileceğimiz başarılı örneklerden bazıları: “Bruce Almighty”, “Evan Almighty”dır. Ülkemizde çekilen “The Imam” ve benzeri yapımlar da mesaj verebilen ve geniş kitlelere ulaşabilen eserlere verilebilecek güncel örneklerdir.

Dizi bazında dünyada yine Yahudiliğin izlerini çokça yansıtan CNBC-E dizilerinden “Arrested Development” ile “Seinfeld” dikkatimizi çekmektedir.

Ülkemizde yayınlanan “Kurtlar Vadisi”, “Ekmek Teknesi”, “Avrupa Yakası”, “Çocuklar duymasın”, “En son babalar duyar” gibi dizilerde “mezhepler arası yakınlaşma”ya yarayabilecek malzeme, mesaj vermek, işlemek mümkündür. Ülkemizde ulaşabileceği kitle ise istenen düzeydedir.¹⁵ Bu ve benzeri nitelikteki dizilerde mesaj, bombardıman şeklinde verilmeyip, yeterli miktarda bilgi ve mesajın işlenmesinin faydadan uzak olmayacağı kanaatindeyiz. Şu mesajlar verilebilir:

Aynı dine mensup insanlar, farklı mezheplerde de olsa bu durum önemli değildir. Önemli olan, aynı dine, peygambere, kitaba inanıyor olmak, aynı kibleye yönelmektir.

¹⁵ “Çocuklar duymasın” dizisinin, dünyanın öbür ucunda Japonya’da bile beğeniyle izlendiği söylenmektedir.

Asgari müştereklerimizden *Tevhid, Nübüvvet, Ahiret inancı* ön planda olmalıdır. Teferruattaki farklılıklar, bizim çeşitliliğimiz, güzelliğimizdir.

Din ve mezhebimizi, ana-babamızı biz kendimiz seçmiş değilizdir.

Bir arada yaşayabilmek esastır.

Farklılıklarımız, kültür zenginliklerimizdir. Birbirimize, inançlarına, tercihlerine saygı duymalıyız ki bize de saygı duyulsun.

Amerikan dizilerinden ülkemizde de uzun yıllar gösterilen, “*Küçük Ev*”, “*Kalabalık ve Mutlu*” dizileri din bazında Hristiyanlığı, aydın din adamını işlerken, biz de bu örneklerden yola çıkarak, birbirine, birbirinin inançlarına tercihlerine saygılı, İslam’ın kelime anlamına yakışır nitelikte barışçı, sulhçü, aydın insanlardan oluşan, Şii, Caferi, Sünni, Alevi vb anlayışların çoğulcu tarzda yaşadıkları toplum örnekleri çizebilmeliyiz.

Kitleleri etkileyen ve kendini ifade etmeye vesile olan kökleri çok eskilere dayanan kültür alanlarından ve vasıtalarından biri de müziktir. Türkü, şarkı, ilâhi, nefes gibi çeşitleriyle halk arasında revaç bulan bir iletişim kanalıdır. Bektaşiliğin sevilen nefesleriyle, Alevi ve Sünnilerin türküleriyle taraftarlarına ulaştığını da zikretmek gerekmektedir.

Mezhepler arası diyalogu gerçekleştirmek için başvurulabilecek vasıtalarından biri olarak müziği göz ardı etmek mümkün değildir.

Diğer mezhebe mensup Müslümanlara karşı edinilmesi ve edindirilmesinde uzlaşılan yaklaşım, doğru, uygun ve yerinde ise, ülke çapında resmileştirilerek yukarıda önerilen iletişim kanallarıyla ve daha başkalarıyla yaygınlaştırılmaya çalışılmalıdır.

